

CHDPU
CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

YANGI O'ZBEKISTONDA FILOLOGIK TA'LIMNING DOLZARB MUAMMOLARI, YECHIMLARI VA ISTIQBOLLARI

Xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya MATERIALLARI

CURRENT ISSUES, SOLUTIONS, AND PROSPECTS OF
PHILOLOGICAL EDUCATION IN NEW UZBEKISTAN

International Theoretical and Scientific Conference
PROCEEDINGS

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ, ПУТИ РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ
РАЗВИТИЯ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В НОВОМ
УЗБЕКИСТАНЕ

Международная научно-теоретическую конференцию
МАТЕРИАЛЫ

24-oktabr, 2025

OTMLARDA JAHON VA O'ZBEK ADABIYOTINI O'QITISHNING MUSHTARAK XUSUSIYATLARI

Jumanazarova Umidaxon Rustambek qizi,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

O'zbek tili va adabiyoti mutaxassisligi

2-bosqich magistranti

umidaxonjumanazarova02@gmail.com

Tel: +99899 474 75 40

Ilmiy rahbar: Shermatova Umida Sapayevna

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Maqolada jahon va o'zbek adabiyotini oliy ta'lim muassasalarida o'qitishning mushtarak jihatlarini tahlil qilingan. Adabiyotning mavzu va g'oyaviy yo'nalishlari, obraz va qadriyat uyg'unligi, janr xususiyatlari hamda metodik yondashuvlar o'zaro qiyoslangan. Tadqiqotda seminar, esse yozish, dramatizatsiya, loyiha darslari kabi interfaol usullar o'quvchilarda tanqidiy va ijodiy fikrlash, madaniy tafakkur va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qilishi ta'kidlangan. Natijada, jahon va o'zbek adabiyotini uyg'un o'qitishning dolzarbligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: adabiyot, ta'lim, o'qitish metodikasi, qiyosiy tahlil, jahon adabiyoti, o'zbek adabiyoti, interfaol metodlar, madaniy tafakkur, ijodiy fikrlash, tanqidiy yondashuv

Abstract: The article analyzes the common features of teaching world and Uzbek literature in higher education institutions. It compares thematic and ideological directions, character and value harmony, genre similarities, and methodological approaches. The study emphasizes that interactive methods such as seminars, essay writing, dramatization, and project lessons develop students' critical and creative thinking, cultural awareness, and social competencies. As a result, the relevance of teaching world and Uzbek literature in a comparative and integrated manner is substantiated.

Keywords: Literature, education, teaching methodology, comparative analysis, world literature, Uzbek literature, interactive methods, cultural awareness, creative thinking, critical approach

Аннотация: В статье рассматриваются общие особенности преподавания мировой и узбекской литературы в высших учебных заведениях. Анализируются тематические и идейные направления, гармония образов и ценностей, жанровые

сходства и методические подходы. Подчёркивается, что использование интерактивных методов — семинаров, написания эссе, драматизации и проектных занятий — способствует развитию у студентов критического и творческого мышления, культурного сознания и социальных компетенций. В результате обоснована актуальность сравнительного и интегрированного преподавания мировой и узбекской литературы.

Ключевые слова: Литература, образование, методика преподавания, сравнительный анализ, мировая литература, узбекская литература, интерактивные методы, культурное сознание, творческое мышление, критический подход

Bugungi global ta'lim makonida adabiyot fani milliy va jahon miqyosida integrallashuvga yuz tutmoqda. Hozirgi ta'lim muhiti adabiyotni nafaqat milliy kontekstda, balki xalqaro o'zaro ta'sir va madaniyatlararo muloqot nuqtai nazaridan o'rganishni talab qilmoqda. Bu jarayonda jahon va o'zbek adabiyotlarini qiyosiy o'rganish orqali o'quvchilarda umumiy badiiy tafakkur, madaniy hamda axloqiy kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyati yanada kengaymoqda. Jahon va o'zbek adabiyoti bu borada boy madaniy qatlam, qadriyatlar tizimi va didaktik imkoniyatlarni taqdim etadi. O'zbek va jahon adabiyotlari mazmuni, tarbiyaviy maqsadi, janr boyligi, obrazlar tizimi, badiiy ifoda vositalari hamda o'qitish yondashuvlari jihatidan bir qator mushtarakliklarga ega. Oliy ta'lim muassasalarida ushbu ikki adabiyot yo'nalishining mushtarak jihatlarini aniqlash, ularni qiyosiy tahlil asosida o'qitish usullarini takomillashtirish dolzarb vazifadir.

Har bir guruhdagi o'quvchilarning intellektual imkoniyatlari har xil. Adabiyot darslarida asarlarning didaktik tahlilini bir qolipga solish, ayniqsa, o'quvchilar qarashlari va munosabatini adabiyotshunoslarning mezonlariga moslashtirish adabiyot o'qitish metodikasi ilmida mutlaqo noto'g'ri hodisa bo'ladi. Bundan tashqari, milliy adabiy ta'limning bosh maqsadi adabiyotni msutaxassis darajasida yaxshi biladigan kishilarni tarbiyalash emas, balki ma'naviy komillik sari yuz burgan, ruhiy to'kislik yo'liga tutungan avlodni shakllantirish.[2, 99]

Shunga ko'ra, jahon va o'zbek adabiyotining didaktik o'xshashliklarini quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Mavzu va g'oyaviy yo'nalishdagi mushtaraklik. Barchamizga ma'lumki, o'zbek va jahon adabiyotida insoniy qadriyatlar, ezgulik va yovuzlik, sevgi va sadoqat, vatanparvarlik, adolat va haqiqat g'oyalari kabi mavzular doimiy muhokama markazida bo'lib kelgan. Adabiyotning har qanday ko'rinishi — milliy, ammo uning

mohiyati umuminsoniydir.[3, 35] Bu fikr adabiy ta'limda jahon va o'zbek adabiyoti mushtarakligining nazariy asoslaridan biridir.

2. Qahramon va qadriyat uyg'unligi. Misol uchun, "Alpomish" dostonida vatan, or-nomus, oila kabi qadriyatlar asosiy motiv bo'lsa, "Odissey" dostonida ham shaxsiy sadoqat, vatanga muhabbat va oilaviy sadoqat yuqori o'ringa ega. Bu ikki obraz asosida xalq adabiyotining arxetiplari va universal qadriyatlari mushtarakdir. Milliy adabiyotda sharqona oilaparastlik, vatanparvarlik, andisha va odob qadriyatlari ko'proq aks etgan bo'lsa, jahon adabiyotida esa shaxs erkinligi, tanqidiy fikrlash, ijtimoiy tenglik g'oyalari ustuvor. Lekin umumiy jihati — inson qadr-qimmati va ezgulikni ulug'lash.

3. Janrlar bo'yicha o'xshashlik. Ikkala adabiyotda ham doston, tragediya, komediya, roman, hikoya, esse, nasriy va nazmiy shakllar keng uchraydi. Ular orqali badiiy tahlil, obrazlar xarakteri, syujet kompozitsiyasi ustida ishlash imkoniyati yaratiladi.

O'zbek va jahon ta'lim tizimida adabiyot o'qitish jarayonida mushtarak yondashuvlar mavjud. Misol uchun, tahlil metodlari o'xshashligi. Jahon va o'zbek adabiyoti bo'yicha darslarda quyidagi metodik yondashuvlar qo'llaniladi:

- Matn tahlili (asosiy voqealar, syujet, kompozitsiya);
- Qahramon xarakteri tahlili;
- G'oya va muammo asosida bahs;
- Tarixiy kontekstda o'qish;
- Bahsli savollar asosida tahlil.

Masalan, Hamlet (Shekspir) va Otabek (A. Qodiriy) obrazlarini ijtimoiy-axloqiy mas'uliyat nuqtai nazaridan qiyoslash — o'qitishda umumiy metodikani shakllantiradi.

Dars tiplari va topshiriqlar bilan ishlashda ham o'xshashliklar seziladi:

- Seminar (spektakl yoki adabiy bahs asosida);
- Qiyosiy esse yozish;
- Ijodiy dramatizatsiya (sahnaga moslash);
- Portfolio usuli — talabaning yozma ishlari yig'indisi.

Qaysi dars tiplari ikki adabiyotda ham samarali? Ushbu savolga javob topish uchun quyidagi jadvalni shakllantirdik:

1-jadval

Dars turi	Izoh
Seminar	Matn asosida guruhli tahlil, savol-javob, pozitsiya bildirish

Esse yozish	O'z fikrini ifodalash, tahliliy fikrlash ko'nikmasini shakllantirish
Loyiha darsi	Taqdimot, interfaol savollar, ijodiy izlanishlar
Drama/metodik teatr	Personajlar tilidan so'zlash, rol o'yin orqali obrazga kirish

Adabiyotni o'qitishda interfaol metodlardan – konseptual xarita, dramatizatsiya, esse yozish kabi usullar adabiyotda samarali hisoblanadi.[1]

Oliy ta'limda adabiyot fanini baholashda quyidagi mezonlar ustuvor:

- Tanqidiy fikrlash qobiliyati;
- Qiyosiy tahlil va umumlashtira olish;
- Ijodiy fikr va baholovchi yondashuv;
- Madaniy tafakkur va qadriyatga nisbatan pozitsiya.

Bu mezonlar jahon adabiyoti o'qitishda ham, o'zbek adabiyoti darslarida ham teng qo'llaniladi.

Jahon va o'zbek adabiyotining umumiy metodik yondashuvlarini ham jadval asosida keltiramiz:

2-jadval

Yo'nalish	O'zbek adabiyoti	Jahon adabiyoti	Mushtaraklik
Mavzu	Vatan, sevgi, axloq, ijtimoiy tenglik	Inson erkinligi, adolat, haqiqat izlanishi	Inson qadr-qimmat va axloqiy tanlov
Tahlil usuli	Qahramon xarakteri, muammo, ijtimoiy kontekst	Personaj psixologiyasi, syujet dinamikasi	Obraz, muammo, qadriyat asosida o'rganish
Ta'lim shakli	Seminar, monolog, dramatizatsiya	Seminar, bahs, rol o'yini	Interfaollik, ko'ptomonlama yondashuv
Baholash mezon	Fikr bildirishi, mantiq, asoslash	Erkin tahlil, dalil keltirish	Kompetensiyaga asoslangan baholash

O'zbek va jahon adabiyotining o'qitilishida ko'plab mushtarakliklar mavjud: ularning asosiy mavzulari, badiiy obrazlari, janrlari, hatto o'rgatish uslublari o'zaro uyg'unlashgan. Bunday yondashuvlar orqali talabada madaniyatlararo tafakkur,

empatiya, ijodiy va tanqidiy fikrlash, vatanparvarlik kabi ijtimoiy-madaniy kompetensiyalar shakllanadi. Shu bois, oliy ta'limda jahon va o'zbek adabiyotini qiyosiy asosda, metodik jihatdan uyg'un tarzda o'qitish dolzarb va istiqbolli yo'nalish sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Basnett S. Assessment technologies based on the competency approach. Oxford publishing. 2020
2. Qunduzxon Husanboyeva, Roza Niyozmetova Adabiyot o'qitish metodikasi. Darslik. 2-kitob. - Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2022.
3. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. T.: "Noshir" 1996.
4. www.ziyouz

103.	Шерматова, У. АХБОРОТЛАР ГЛОБАЛЛАШУВИ ШАРОИТИДА ПРЕЗИДЕНТ, ИЖОД-ИХТИСОСЛАШГАН МАКТАБЛАРДА ДИФФЕРЕНЦИАЛ АДАБИЙ ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЭТИШ. https://doi.org/10.5281/zenodo.17440957	642
104.	Rasulova, R. ADABIY TA'LIMDA INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA O'QUVCHILARNING MATN YARATISH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH. https://doi.org/10.5281/zenodo.17440981	650
105.	Achilova, E. ADABIYOT TA'LIMI UCHUN ZAMONAVIY INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR. https://doi.org/10.5281/zenodo.17440991	659
106.	Hikmatilla, U. NAVOIYNING "LISON UT-TAYR" ASARIDAGI HUDHUD OBRAZI ORQALI TALABALARDA YETAKCHILIK KO'NIKMASINI HOSIL QILISH YO'LLARI. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441022	664
107.	Abdullayev, A. MAKTAB ADABIY TA'LIMIDA SHE'RIY SAN'ATLARNI O'RGANISH BO'YICHA NAZARIY MA'LUMOTLAR BERISH ZARURIYATI. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441034	671
108.	Ashurova, N. X. YOSHLARNI MILLIY QADRIYATLARIMIZ RUHIDA TARBIYALASHDA MUSIQANING O'RNI. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441052	676
109.	Usmonchayeva, S. BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA PEDAGOGIK KONFLIKTLARNI BARTARAF ETISHNING NAZARIY ASOSLARI. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441063	680
110.	Karimova, M. SHOIR IJODINI O'RGANISHDA INNOVATSION USULLARDAN FOYDALANISH. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441077	683
111.	Akbaraliyeva, R. ADABIY TA'LIMDA PSIXOIJTIMOIY EMPATIYANING O'RNI. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441087	690
112.	Akabirova, M. LITERARY THEORY AND CRITICAL THINKING: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441101	694
113.	Jumanazarova, U. OTMLARDA JAHON VA O'ZBEK ADABIYOTINI O'QITISHNING MUSHTARAK XUSUSIYATLARI. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441109	700
114.	Jumanova, F. ADABIYOT DARSLIKLARIMIZ HAQIDA BA'ZI MULOHAZALAR. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441113	705
115.	Qosimova, Y. "QO'RQUT OTA" VA "GO'ROGLI" DOSTONLARINI O'QITISHDA QIYOSIY TAHLIL VA ZAMONAVIY METODLAR. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441135	709
116.	Olimjonova, D. BADIY ASARLARNI QIYOSIY-TIPOLOGIK TAHLIL METODI YORDAMIDA O'RGANISH. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441159	716
117.	Туйчибойзода, Ф. «МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ КРИЗИС СРАВНИТЕЛЬНОГО ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ В XXI ВЕКЕ: ПУТИ ОБНОВЛЕНИЯ». https://doi.org/10.5281/zenodo.17441171	721
118.	Жабборов, Н. ФИТРАТ ИЖОДИДА ТАРАҚҚИЁТ ВА ТАНАЗЗУЛ ТАЛҚИНИ. https://doi.org/10.5281/zenodo.17441183	725